

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausunto 8.6.2017

Lausuntopyyntö 11.5.2017, Satakunnan kärjäoikeus, Dnro. L 16/17203

Satakunnan kärjäoikeus on pyytänyt yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausuntoa siellä vireillä olevassa yhdenvertaisuuslakiin perustuvassa riita-asiassa.

Asian tausta

Väitetty syrjintä

Asiassa kantajana oleva näkövammaisen henkilö on hakeutunut kesällä 2015 opiskelijaksi kansanopistoon (jäljempänä opisto) kädentaidon ohjaajan eli askarruttajan koulutukseen, ja aloittanut opintonsa 24.8.2015. Opinnot ovat kestäneet lukuvuoden 2015–2016. Kyse on ollut vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetusta koulutuksesta. Opisto on opiston kannatusyhdistys r.y:n ylläpitämä oppilaitos.

Kantaja on pyytänyt kärjäoikeutta velvoittamaan vastaajana olevan opiston korvaamaan hänelle yhdenvertaisuuslain säännösten rikkomisen johdosta hyvitystä 16.000 euroa, vahingonkorvausta henkisestä kärsimyksestä 15.000 euroa sekä korvausta koiran uudelleen koulutuskustannuksista 5.000 euroa ja kantajan oikeudenkäyntikulut.

Kantaja katsoo, että vastaaja on asettanut menettelyllään hänet vammaisuuden vuoksi ilmeisen eriarvoiseen ja muita olennaisesti huonompaan asemaan, kun hänen täysipainoista osallistumisestaan opintoihin on rajoitettu kieltämällä häntä saapumasta opetustiloihin hänelle myönnetyn apuvälineen, opaskoiran kanssa sekä epäämällä häneltä asumisen opistoasuntolassa yhdenvertaisesti muiden opiskelijoiden kanssa ilman hyväksyttävää syytä ja näin ollen syrjinyt kantajaa välittömästi yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltoa rikkoen.

Kantaja kertoo ilmoittaneensa opistolle heinäkuun 2015 alussa käyttävänsä opaskoiraa apuvälineenään näkövammaisuutensa vuoksi, minkä jälkeen opiston edustajat ovat ilmoittaneet kantajalle, ettei hänelle voida järjestää opetussuunnitelman mukaisia opintoja ilman henkilökohtaista avustajaa, ja ettei opaskoiraa saa ottaa mukaan opiston opetustiloihin tai ruokalaan, ja ettei kantaja voi opaskoiran kanssa majoittua opiston asuntolaan allergikkojen vuoksi.

Kantaja katsoo tulleen syrjityksi myös luomalla hänen opiskelutovereidensa keskuuteen syrjivä ilmapiiri järjestämällä oppitunteja ulkona siten, että sanotun menettelyn on ilmoitettu johtuvan kantajasta. Opisto olisi kantajan mukaan myös laiminlyönyt auttaa häntä hänen töittensä toimittamisessa koulutuksen loppunäyttelyyn hänen henkilökohtaisen avustajansa ollessa sairauden vuoksi estyneenä.

Edelleen kantajan mukaan häneltä opaskoirineen on perusteetta evätty pääsy opiston järjestämään linja-autokuljetukseen sekä kohdeltu tylysti todistusten jaossa koulutuksen päätteeksi.

Kantaja katsoo tulleen myös välillisesti syrjityksi, kun opisto on asettanut asuntolaan eläintenpitokiellon ja evännyt häneltä opaskoirineen oikeuden asua asuntolassa muiden

opiskelijoiden tavoin ja päästä iltaisin opiston kudontaluokkaan. Kantaja katsoo opiston saattaneen hänet näkövammaisuutensa perusteella muita opiskelijoita epäedullisempaan asemaan ilman hyväksyttävää syytä, kun hän on joutunut asumaan erillään ja kaukana puutteellisesti varustetussa asunnossa, pitkän ja vaivalloisen matkan päässä opistosta ja muista opiskelijoista tullen eristetyksi varsinaisen opiskelun ulkopuolisesta opiskelijaelämästä ja –yhteisöstä. Kantaja pitää opiston esittämää perustetta allergisten asukkaiden suojaamisesta sinänsä hyväksyttävänä tavoitteena, mutta tavoitteen savuttamiseksi käytetyt keinot eivät kuitenkaan ole olleet tarpeellisia ja asianmukaisia. Kantaja opaskoirineen ja allergikot olisivat voineet kohtuullisin järjestelyin asua eri rakennuksissa, koska asuntolassa on ollut kaksi erillistä rakennusta.

Kohtuullisten mukautusten laiminlyönti

Kantaja katsoo, että opisto on evännyt häneltä yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetut kohtuulliset mukautukset, sillä hänen oikeutensa opiskeluun olisi voitu turvata kohtuullisilla mukautustoimilla. Hänelle ei järjestetty opintomateriaalia sähköisesti hänen pyytämällään tavalla. Hyvin vähäisillä järjestelyillä olisi ollut mahdollisuus siihen, että kantaja olisi voinut käyttää opaskoiraa apuvälineenään.

Vastaajan kiistäminen

Vastaaja kiistää kanteen ja vaatii käräjäoikeutta hylkäämään sen sekä velvoittamaan vastaajaa korvaamaan oikeudenkäyntikulunsa. Vastaaja katsoo, että se on joutunut työturvallisuuslain perusteella rajoittamaan kantajan opaskoiran käyttöä opiston tiloissa työturvallisuusnäkökohtien vuoksi sekä opiston muiden opiskelijoiden ja henkilökunnan perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Vastaajan mukaan opaskoiran vapaan liikkumisen rajoittaminen ei ole rajoittanut kantajan täysipainoista osallistumista opintoihin, sillä hänen mahdollisuutensa opiskeluun on näissäkin tilanteissa turvattu henkilökohtaisella avustajalla ja lisäksi assistentilla ja opiskelija-avustajalla. Opaskoiran liikkumisen rajoittamiseen asuntolassa peruste on ollut allergisten opiskelijoiden ja opiston henkilökunnan turvaaminen sekä käytännön järjestelyihin liittyvät kohtuuttomat ongelmat.

Vastaaja kiistää syrjineensä kantajaa ilmoittaessaan hänelle, ettei opisto ole näkövammaisille tarkoitettu erityisoppilaitos. Opiston pääasiallisena koulutustehtävänä tai osana koulutustehtävää ei ole vaikeasti vammaisille tarkoitettu koulutus, joten kantajaa on informoitu vaihtoehtoisista hänen tarpeistaan paremmin vastaavista oppilaitoksista, joihin kantaja ei kuitenkaan ole ollut halukas hakeutumaan.

Vastaaja katsoo, etteivät asuntolan säännöt ole saattaneet kantajaa muita epäedullisempaan asemaan hänen henkilöonsa liittyvistä syistä ja säännöillä tai käytännöllä on ollut joka tapauksessa hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat olleet asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää näkövammaisen henkilön apuvälineen, opaskoiran, käytön rajoittamista merkittävänä syrjintäkysymyksenä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa lausunnossaan suorittaneensa opiston tiloissa tarkastuksen 16.11.2015 kantajan jätettyä syrjintää koskevan kantelun valtuutetulle. Tarkastuksen tarkoituksena oli selvittää kantelun perusteella syntynyttä syrjintäolettaa. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tarkastuskertomuksessa tuotiin esiin kantajan opaskoiran käyttöön liittyvien opiston kieltojen ja rajoitusten olleen monilta osin sillä tavoin perusteettomia tai ylimitoitettuja, että ne olivat yhdenvertaisuuslain tarkoittamalla tavalla tavoitteeseen nähden selvästi epäsuhtaisia.

Tarkastuskertomuksessaan yhdenvertaisuusvaltuutettu on katsonut opiston syrjineen kantajaa yhdenvertaisuuslaissa kielletyllä tavalla.

Lausunnossaan yhdenvertaisuusvaltuutettu nostaa esille vielä, että opaskoirat ovat sairaanhoitopiirin myöntämiä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä, jotka terveydenhuoltolain 29 §:n mukaan ovat osa potilaan sairaanhoitoa. Valtuutettu viittaa opaskoirayhdistyksen kannanottoon, jonka mukaan vammaisen opiskelijan itsenäisyys taataan opaskoiran jatkuvalla läsnäololla oppilaitoksessa. Yhdistyksen kannanoton mukaan opaskoiraa ei saa eristää käyttäjästä opiskelupäivän ajaksi. Jos koira on päivittäin erillään käyttäjästä, koira ei pysty luotettavasti avustamaan tai opastamaan. Opastamisen epätarkkuus voi johtaa käyttäjän fyysiseen loukkaantumiseen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu tähdentää, että opaskoiran eristäminen opaskoiran käyttäjästä loukkaa näkövammaisen henkilön yhdenvertaisuutta ja vie pohjaa apuvälineen tarkoitukselta. Sen lisäksi opaskoiran eristäminen käyttäjästä vaikeuttaa käyttäjän velvollisuuksista huolehtimisesta, koska hän on sitoutunut sopimuksin pitämään huolta koirasta ja käyttämään hänen hallintaansa annettua koiraa opaskoirana.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää epä johdonmukaisena sitä, että tietyissä tilanteissa opaskoiran käyttäminen on opistossa kielletty osallistujien allergioiden vuoksi, mutta opaskoiran käyttäminen on kuitenkin sallittua samojen osallistujien ollessa läsnä aina silloin, kun opetusta on järjestetty teoriaopetusluokissa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo lisäksi, ettei asunnon tarjoaminen asuntolasta syrjintävaihteen esittämisen jälkeen poista tapahtunutta syrjintää.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että kantajan esiin tuomien seikkojen perusteella opiston negatiiviset asenteet ovat kohdistuneet kantajaan näkövammaisena henkilönä, luoden hänelle halventavan ja nöyryyttävän ilmapiirin opiskeluympäristössä, joten tapauksessa tulee arvioitavaksi, täyttyykö muiden säännöksiensä ohella myös yhdenvertaisuuslain 14 §:ssä tarkoitetun häirinnän määritelmä.

Valtuutettu pitää opiston menettelyn vakavuus ja kesto huomioon ottaen kantajan hyvitysvaatimusta kohtuullisena.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta lausuu asiassa seuraavaa

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja siihen sisältyvät syrjintäkiellot toteuttavat perustuslain (731/1999) 6 §:n, Suomea velvoittavien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja Euroopan unionin oikeuden yhdenvertaisuus- ja syrjintäkieltosäännöksiä sekä perustuslain 22 §:n mukaista julkisen vallan veloitetta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PeVL 31/2014 vp., s. 2). Näin ollen yhdenvertaisuuslaki on syrjintää arvioitaessa ensisijaista suhteessa muuhun tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettyyn lainsäädäntöön ja vaatimusta vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamisesta on tämän vuoksi perusteltua pitää ilmeisen painavana.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaisesti kiellettyihin syrjintäperusteisiin kuuluu henkilön terveydentila tai vamma.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan

välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan oikeus kohtuullisiin mukautuksiin on vammaisella henkilöllä, jollaiseksi on katsottava YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksessa tarkoitettu vammainen henkilö (HE 19/2014, s. 67). YK:n vammaisyleissopimuksen 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisuus voi olla syntyperäistä, taikka se voi johtua esimerkiksi tapaturmasta tai onnettomuudesta (HE 19/2014, s. 67).

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa asiassa olevan riidatonta, että lausunnon kohteena olevan riita-asian kantaja on yhdenvertaisuuslain 8 ja 15 §:ssä tarkoitettu vammainen henkilö, jolla on oikeus kohtuullisiin mukautuksiin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo kantajan vaatimuksista sekä opiston kannasta seuraavan, että käräjäoikeuden käsiteltävänä olevassa riita-asiassa on kysymys opiston mahdollisesta velvollisuudesta hyväksyä kantajan opaskoiran käyttö apuvälineenä hänen opisto-opiskeluissaan sekä kohtuullisista mukautuksista yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Kun kantajalle lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä myönnetyn opaskoiran käyttöä on opiston toimenpitein rajoitettu, joutuu käräjäoikeus arvioimaan, onko menettelyssä kyse sellaisen etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä, joka merkitsisi kantajan syrjintää. Lisäksi käräjäoikeus joutuu arvioimaan, onko menettelyyn ollut sellaiset, joko yhdenvertaisuuslain 11 tai 13 §:ssä mainitut perusteet, jotka olisi hyväksyttävä sellaisiksi perusteiksi, jotka ovat oikeuttaneet opiston menettelyn niin, ettei menettelyssä ole kuitenkaan ollut kyse yhdenvertaisuuslaissa kielletystä syrjinnästä.

Syrjintäolettan syntyminen

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäolettan syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensisijaisesti vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän kiellon rikkomisesta ei riittäisi olettan syntymiseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo käräjäoikeuden lausuntoa varten toimittaman asiakirja-aineiston perusteella, että asiassa on vahvoja perusteita arvioida syrjintäolettan syntyneen, kuten asiassa tarkastuksen valvontaviranomaisena tehnyt yhdenvertaisuusvaltuutettu on arvioinut.

Kohtuulliset mukautukset

Yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä säädetään kohtuullisista mukautuksista vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Säännöksen koulutuksen järjestäjän on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta.

Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki. Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan (HE 19/2014 vp., s. 80) mukautusten tulee olla tarkoituksenmukaisia ja turvallisia. Mukautuksista ei siten saa aiheutua vahingon vaaraa.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (SopS 27/2016, CRPD) 2 artiklan mukaan kohtuullisella mukauttamisella tarkoitetaan yleissopimuksessa tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen kohtuullisten mukautusten tekemisen. Suomessa yhdenvertaisuuslain kohtuullisia mukautuksia koskeva sääntely toteuttaa yleissopimuksen velvoitetta.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (27/2016, CRPD) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta. Sopimuksen 24 artiklan 2 kohta velvoittaa varmistamaan, että koulutuksessa vammaisia henkilöitä varten tehdään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset ja toteuttamaan tehokkaat yksilöidyt tukitoimet niin, että vammaisten oppimisympäristö tähtää heidän täyteen osallistamiseensa koulutukseen. Lisäksi sopimuksen 24 artiklan 3 kohta velvoittaa varmistamaan koulutuksen antamisen näkövammaisille henkilöille yksilön kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisilla keinoilla sekä ympäristöissä, jotka mahdollistavat oppimisen ja sosiaalisen kehityksen maksimoinnin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehtyyn yleissopimukseen sisältyy velvoite vammaisten mukaan ottamiseen yleisölle avoimeen koulutukseen ja kohtuullisten mukautusten tekemiseen, jotta tämä olisi mahdollista vammaiselle henkilölle, joka hakeutuu koulutukseen. Näin ollen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei opisto voi vedota kohtuullisten mukautusten ja saavutettavuuden järjestämiseksi tarvittavien toimenpiteiden toteuttamatta jättämiseksi siihen, että kantaja on vaikeavammaisen, jonka tulisi hakeutua koulutukseen jonnekin muualle. Lautakunta katsoo, että tällaisen ilmoituksen antaminen vammaiselle henkilölle voi olla syrjivää henkilön vammaisuuden perusteella.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan (HE 19/2014 vp., s. 79) mukautusten tulee olla kulloisessakin tilanteessa tarvittavia. Mukautukset ovat luonteeltaan tapauskohtaisia ja niiden tulee vastata kyseisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin. Toimenpide on ”tarvittava” esimerkiksi silloin, kun jokin palvelu ei ole vammaisen ihmisen saatavilla muihin henkilöihin verrattuna vastaavalla tavalla ilman mukautusta.

Edelleen esitöistä ilmenee, ettei ehdotettu sääntely edellytä, että olosuhteet, joissa esimerkiksi palveluja tarjotaan, ovat kohtuullisten mukautusten tekemisen jälkeen vammaisille ihmisille täsmälleen samanlaiset kuin muille asiakkaille. Olennaista on, että palvelut tulevat mukautuksilla vammaisten ihmisten saataville. Viimekätisen päätöksen siitä, miten tai millainen mukautus toteutetaan, tekee mukautuksiin velvoitettu toimija.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vaikka syrjintäkiellosta ei johdu velvollisuutta kohdella ihmisiä eri tavoin näiden henkilökohtaisten tarpeiden edellyttämällä tavalla, niin kohtuullisten mukautusten ja niiden mahdollisen laiminlyönnin arvioinnin perusteet ovat toisenlaiset. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta korostaa, että vammaisen henkilön

tarvitsema kohtuullinen mukautus on luonteeltaan toimenpide, joka puolestaan nimenomaan edellyttää kohtuullisen mukautuksen sovittamista vammaisen ihmisen tarpeita vastaavaksi.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen toteutumista valvovan komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan syrjäntäkielto velvoittaa valitsemaan vammaisten oikeuksien sopimusten mukaisten oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamisessa sellaiset kohtuulliset toimenpidevaihtoehdot, joiden avulla vammaisilla henkilöillä on mahdollisuus nauttia sopimuksessa turvatuista oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa (CRPD/C/14/D/21/2014, yksilövalitus, asia No. 21/2014, 14.9.2015, kpl. 8.7). Lisäksi komitean mukaan velvollisuus kohtuullisiin mukautuksiin voi edellyttää esimerkiksi asemakaavasta poikkeamista, jos tarvittavien kohtuullisten mukautusten toteuttaminen sitä vaatisi ja jos ei osoiteta tästä aiheutuvan kohtuutonta rasitetta mukautukseen velvoitetulle (CRPD/C/7/D/3/2011, yksilövalitus, asia No. 3/2011, 21.5.2012, kpl. 8.5, 8.8).

Edellä mainittu huomioon ottaen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että opaskoiran käytön kieltäminen vetoamalla opiston omiin sääntöihin tai käytäntöihin, ei välttämättä ole riittävä peruste evätä opaskoiran käyttöä.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi syrjintää on kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä. Kun kyse näin ollen on erityisestä syrjinnän muodosta, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei kohtuullisia mukautuksia arvioitaessa ole kyse välillisen tai välittömän syrjinnän arvioinnista.

Sen sijaan, kun arvioidaan opetuksen ja siihen käytettävien tilojen ja muiden opetusjärjestelyiden esteellisyyttä, kyse voi olla myös yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitetun välillisen syrjinnän arvioinnista.

Majoitus- ja opetustilajärjestelyt

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (27/2016, CRPD) 9 artiklassa säädetään esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Artiklan 1 kohdan mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuten yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin. Toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa sisä- ja ulkotiloihin sekä palveluihin. Artiklan 2 b kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla varmistetaan, että yksityiset tahot, jotka tarjoavat yleisölle avoimia tai tarjottavia tiloja ja palveluja, ottavat huomioon kaikki esteettömyyden ja saavutettavuuden osatekijät vammaisten henkilöiden kannalta.

Saavutettavuus liittyy ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Velvollisuus saavutettavuuden järjestämiseen on olemassa jo ennen kuin yksilö pyytää saada päästä johonkin paikkaan tai saada käyttää jotakin palvelua. Saavutettavuuden järjestämiseen velvollinen ei voi laiminlyödä veloitettaan vetoamalla taakkaan, joka aiheutuu saavutettavuuden järjestämisestä. (CRPD/C/14/D/21/2014, yksilövalitus, asia No. 21/2014, 14.9.2015, kpl. 8.4 ja kpl 8.5).

Opisto tarjoaa majoituspalvelujaan laajasti yleisölle, eikä vain opiston opiskelijoille, joten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että opiston asuntolajärjestelyissä on kyse majoituspalvelujen tarjoamisesta yleisölle.

Nyt käsillä olevassa asiassa käräjäoikeus joutuu siis arvioimaan myös sitä, ovatko opiston majoitustilajärjestelyt olleet sellaisia, että ne olisivat olleet kantajaa välillisesti syrjiviä, kuten kantaja on väittänyt.

Yhdenvertaisuuslain esitöissä epäsuotuisalla kohtelulla viitataan sellaiseen menettelyyn, joko tekoon tai laiminlyöntiin, jolla menettelyn kohde asetetaan muihin nähden huonompaan asemaan. Kyse voi siten olla esimerkiksi jonkin yleisesti saatavilla olevan etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä tai rajoittamisesta tietyltä henkilöltä tai henkilöryhmältä (HE 19/2014 vp., s. 70).

Kohtuullinen hyvitys

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla ei ole toimivaltaa määrätä hyvitystä tai korvausta maksettavaksi, vaan sitä voidaan vaatia maksettavaksi asian tuomioistuinkäsittelyn yhteydessä. Koska hyvityksestä tai korvauksesta päättäminen kuuluu tuomioistuimen toimivaltaan, lautakunta ei arvioi hyvityksen kohtuullista määrää.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla on kuitenkin yhdenvertaisuuslain 20 §:n 2 momentin mukaan toimivalta antaa tuomioistuimelle lausuntoja yhdenvertaisuuslain tulkinnan kannalta merkittävästä asiasta. Näin ollen lautakunta toteaa, että yhdenvertaisuuslain 24 §:n 1 momentin mukaan hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa teon vakavuuteen. Teon vakavuutta arvioidaan ottamalla huomioon rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto.

Yhdenvertaisuuden edistäminen

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kiinnittää huomiota myös siihen, että arvioitaessa opiston toimenpiteitä nyt käsillä olevassa riita-asiassa kokonaisuutena, on otettava huomioon myös sen yhdenvertaisuuslain 6 §:n mukaiset velvollisuudet arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Lain esitöiden mukaan sen 6 §:ää sovelletaan myös vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) perusteella toimiviin oppilaitoksiin, jollainen opisto on vapaasta sivistystyöstä annetun lain 2 §:n mukaan.

Yhteenveto

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa on kysymys opiston mahdollisesta velvollisuudesta hyväksyä kantajan opaskoiran käyttö apuvälineenä hänen opisto-opiskeluissaan sekä kohtuullisista mukautuksista yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei opisto voi vedota kohtuullisten mukautusten ja saavutettavuuden järjestämiseksi tarvittavien toimenpiteiden toteuttamatta jättämiseksi siihen, että kantaja on vaikeavammainen, jonka tulisi hakeutua koulutukseen jonnekin muualle. Lautakunta katsoo, että tällaisen ilmoituksen antaminen vammaiselle henkilölle on lähtökohtaisesti syrjivää henkilön vammaisuuden perusteella.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta korostaa, että vammaisen henkilön tarvitsema kohtuullinen mukautus on luonteeltaan toimenpide, joka edellyttää vammaisen ihmisen tarpeiden huomioon ottamista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että opaskoiran käytön kieltäminen vetoamalla opiston omiin sääntöihin tai käytäntöihin, ei ole välttämättä riittävä peruste evätä opaskoiran käyttöä.

Nyt käsillä olevassa asiassa on arvioitava myös sitä, ovatko opiston majoitustilajärjestelyt olleet sellaisia, että ne olisivat olleet kantajaa välillisesti syrjiviä.

Kun kantajalle lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä myönnetyn opaskoiran käyttöä on opiston toimenpitein rajoitettu, on asiassa arvioitava, onko menettelyssä kyse sellaisen etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä, joka merkitsisi kantajan syrjintää.

Lisäksi on arvioitava, onko menettelyyn ollut sellaiset, joko yhdenvertaisuuslain 11 tai 13 §:ssä mainitut perusteet, jotka olisi hyväksyttävä sellaisiksi perusteiksi, jotka ovat oikeuttaneet opiston menettelyn niin, ettei menettelyssä ole kuitenkaan ollut kyse yhdenvertaisuuslaissa kielletystä syrjinnästä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että yhdenvertaisuuslain 24 §:n 1 momentin mukaan hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa teon vakavuuteen. Teon vakavuutta arvioidaan ottamalla huomioon rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kiinnittää huomiota myös siihen, että arvioitaessa opiston toimenpiteitä nyt käsillä olevassa riita-asiassa kokonaisuutena, on otettava huomioon myös sen yhdenvertaisuuslain 6 §:n mukaiset velvollisuudet arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki..

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet...